

Gehoorproblemen bij tellers van broedvogels kan leiden tot ondertelling. Aandacht hiervoor is noodzakelijk.

Tekst Jan-Willem Vergeer

Broedvogels tellen en gehoorproblemen:

Sovon startte in 1984 met het Broedvogel Monitoring Project, ofwel het BMP. Dankzij de enthousiaste deelname van vele honderden vrijwilligers –niet zelden KNNV-leden– groeide dit project uit tot een belangrijke vinger aan de pols betreffende de ontwikkelingen van de broedvogelstand in ons land. Veel tellers houden het BMP-en lang vol: sommigen doen inmiddels al tientallen jaren mee! Dat betekent dat veel tellers inmiddels een dagje ouder worden. Helaas moeten sommige oudere tellers vanwege fysieke problemen stoppen met hun tellingen. Daarnaast horen we de laatste jaren vaker dat gehoorverlies een rol speelt bij het vaak pijnlijke besluit om te stoppen. In deze bijdrage gaan we in op de vraag hoe groot dit probleem is, maar kijken we ook naar mogelijke gevolgen van doortellen met een verminderd gehoor en naar mogelijkheden om de dan optredende problemen aan te pakken.

INSPANNING

Broedvogels tellen volgens de BMP-methode vraagt van de tellers een behoorlijke inspanning in het veld. Een telgebied is meestal tussen de 25 en enkele honderden hectares groot en dient tijdens het broedseizoen een aantal keren bezocht te worden. In veel kleine telgebieden worden alle aanwezige soorten

Bij beginnend gehoorverlies leveren hoogfrequente geluiden als eerste problemen op.

broedvogels meegeteld, in grotere proefvlakken gaat het vaak om een selectie van soorten. Uiteraard is het van groot belang dat de teller de soorten goed kan herkennen, zowel in beeld als op geluid. Verder is het erg belangrijk om aan elke gedane waarnemingen een “broedzekerheidscode” te hangen. Hoe hoger die code, des te zekerder het feit dat de vogel daadwerkelijk thuis is in je telgebied.

Nesten zoeken speelt in het BMP een marginale rol: te tijdrovend en bovendien vaak nogal verstorend. De nadruk ligt op het verichten van territorium-indicerende waarne-

mingen. Dat zijn waarnemingen die erop wijzen dat een vogel er in je telgebied een territorium op na houdt. Zeker in meer besloten habitats als bos, moeras en struweelduin bestaat het gros van de meldingen van territoriale vogels uit zingende of (balts)roepende exemplaren. Dergelijk waarnemingen zijn dus van essentieel belang voor een groot deel van de BMP-tellingen. Weten welke vogel daar nu precies zit te zingen, is natuurlijk een must. Maar daarnaast is het van groot belang dat je de vogel daadwerkelijk kunt horen. Allerlei geluidsruijs kan dat bemoeilijken. Denk aan het tellen van zangvogels nabij een fikse kolonie krijsende meeuwen, of het tellen van je stadsvogel-proefvlak in de ochtendspits. Vooral oudere tellers kunnen echter ook geconfronteerd worden met hun eigen afnemende gehoor. Omdat veel in de jaren tachtig en negentig gestarte BMP-tellers tot ons plezier nog steeds meedoen, krijgt dat laatste probleem de laatste jaren meer aandacht.

BETROUWBAARHEID

Voor Sovon is het erg belangrijk dat de

trends die het BMP oplevert betrouwbaar zijn. Het gevaar is nu dat een dalende trend van een vogelsoort in het BMP niet veroorzaakt wordt door een werkelijke afname, maar door het feit dat een aantal oudere tellers de soort niet meer goed hoort en hem daarom “onderteld”.

Nu weten we dat bij beginnend gehoorverlies de hoogfrequente geluiden als eerste problemen op gaan leveren. Een aantal broedvogels produceert voornamelijk dergelijke hoogfrequente geluiden. Voorbeelden daarvan zijn sprinkhaanzanger, goudhaan, fluitier en kleine bonte specht. Gelukkig vertonen deze vogelsoorten verschillende trends: sommigen gaan recent achteruit, anderen nemen juist toen. Bovendien zijn er bij recente afnames veelal correlaties te vinden met bijvoorbeeld omstandigheden in Afrikaanse overwinteringsgebieden (voor de lange afstand-trekkers), winteromstandigheden in eigen land (voor de thuisblijvers) en veranderingen in het beheer van de broedgebieden. Een duidelijke link met de gehoorproblemen is –gelukkig– nog niet aan de orde. Anders ligt dat voor sommige individuele telgebie-

Kunstwerk Oor van Zigmunds Bielis
in Woerden.

gaat dat samen?

Vogelsoorten zoals de fluitsner, kleine bonte specht en goudhaan produceren hoogfrequente vogelgeluiden. Deze geluiden leveren bij beginnend gehoorverlies de meeste problemen op.

den. Daar hebben we in enkele gevallen al een afname van juist die soorten met hoogfrequente geluiden zien optreden, waarbij de mogelijke gehoorproblemen van de teller de enige verbindende factor lijken te zijn. Dankzij de robuustheid van het BMP, met jaarlijks meer dan 1.500 telgebieden, werken die problemen niet door in het landelijke beeld. Dat willen we graag zo houden. De vraag is: hoe bereiken we dat?

TERREIN- EN VOGELKENNIS

Ten eerste beschikken juist de oudere tellers vaak over een fikse dosis terrein- en vogelkennis. Op grond daarvan kunnen ze de beginnende gehoorproblemen vaak voor een fors deel compenseren. Hoe? Bij voorbeeld door wat vaker insteken vanaf het pad te maken, zodat je dichterbij de zingende vogels komt. Bovendien weten ervaren tellers als geen ander waar ze welke soorten kunnen verwachten. Daarnaast kan de techniek je een helpende hand bieden: een goed hoortoestel kan de geluiden weer binnen je gehoor brengen. Beginnende gehoorproblemen zijn een ver-

DEENSE VOGELAAR TELT MET EN ZONDER GEHOORAPPARAAT

Een fraai voorbeeld van omgaan met gehoorproblemen leverde Bo Kayser, een Deense vogelaar die te kampen had met beginnende gehoorproblemen. Hij schafte een goed gehoorapparaat aan en ging, daarmee gewapend, verder met zijn inventarisaties. Omdat hij wilde weten of die investering nu echt loonde, ging hij in datzelfde voorjaar ook een aantal keren zonder dat nieuwe hulpmiddel op pad. Vervolgens werkte hij de tellingen met en zonder gehoorapparaat in datzelfde telgebied naast elkaar uit. Zijn investering bleek lonend: het aantal relevante waarnemingen bij de rondes mét gehoorapparaat lag aanmerkelijk boven dat van de tellingen zonder hulpmiddel. Bovendien bleek, geheel conform de theorie, het verschil bij de soorten met hoogfrequente geluiden veel groter dan dat bij soorten die vooral laagfrequente geluiden maken.

velend probleem voor veel oudere vogelaars, maar hoeven dankzij hun grondige terrein- en vogelkennis en de mogelijkheden die een goed gehoorapparaat biedt niet te leiden tot een acuut afscheid van de broedvogeltellingen. Anders ligt dat als een vogelaar gebruik maakt van kennis en hulpmiddelen, maar desondanks de goudhaantjes en sprinkhaanzangers niet meer kan horen. Dan rest, hoe vervelend ook, maar één oplossing: stoppen met de tellingen. Uiteraard zal Sovon kritisch blijven kijken naar de trends van de 'gevoelige' vogelsoorten. We zijn er echter

van overtuigd dat veel oudere tellers dankzij de hulpmiddelen nog jaren hun zeer gewaardeerde bijdrage aan het BMP kunnen blijven geven. Daarvoor zijn we ze, uiteraard, bijzonder dankbaar!

Jan-Willem Vergeer is coördinator BMP bij Sovon Vogelonderzoek Nederland.